Fra Det Kgl. Biblioteks tekstportal (tekster.kb.dk)

Forfatter: Heiberg, Johanne Luise

Titel: Udrag fra Et liv genoplevet i erindringen, Bind II 1842-49

Citation: Heiberg, Johanne Luise: ”Et liv genoplevet i erindringen”, i Heiberg, Johanne Luise: *Et liv genoplevet i erindringen*, udg. af Niels Birger Wamberg , Gyldendal, 1973-74., s. 250. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-heibfr02-shoot-idm140151021325776/facsimile.pdf (tilgået 25. april 2024)

Anvendt udgave: Et liv genoplevet i erindringen

Madvig. Det var os alle en ære og en trøst, at netop denne dennede, humane, sandhedskærlige mand tog teatret i sin hånd. På teatret levede og åndede man kun for, hvorledes teaterforholdene ville blive ordnede. Erfaringen havde vist, at imellem de 3 à 4 direktører, som direktionen hidtil havde bestået af, var det dog bestandigt kun en, der i sandhed styrede teatret, og at de mange hoveder kun vanskeliggjorde arbejdet i stedet for at lette det. Det var derfor ofte offentligt udtalt, snart i små trykte pjecer, snart i bladene, at det retteste ville være at sætte én mand i spidsen for teatret med den hele myndighed og det hele ansvar. Man forudså, at Madvig ville tiltræde denne mening, og var nu spændt på, hvem han ville vælge. Rygtet nævnede snart en, snart en anden, som man vidste ikke ville undslå sig for at modtage embedet, når det blev ham tilbudt; thi det er det mærkelige, at uagtet erfaringen til alle tider viser, at den dødelige er ikke født, der kan tilfredsstille et kunstnersamfund, for ikke at tale om publikum, så har dog dette, som mig synes, vanskeligste, byrdefuldeste, utaknemmeligste af alle embeder stedse fundet mange liebhavere.

En skøn dag [i april] fik Heiberg en billet fra Madvig, hvis omgangsven han var, om at komme til ham i en vigtig sag. Madvig tilbød nu Heiberg at stille ham i spidsen for vort nationalteater, med udelt myndighed i alle forhold. »Der er ikke en mand i landet,« sagde Madvig, »som jeg ifølge min samvittighed kan tilbyde posten uden Dem.« Heiberg bad om nogen tids betænkning. Ved sin hjemkomst meddelte han os, hvad der var blevet ham tilbudt. Han, men især jeg, var meget betænkelig, jeg endog mere end betænkelig, jeg var næsten ulykkelig ved forestillingen om, hvad han her udsatte sig for, og hvad der på denne bane kunne møde ham. I årenes løb havde jeg, om end dengang ufuldstændigt, lært at indse, hvor vanskeligt, for ikke at sige umuligt, det er at tilfredsstille kunstnernes mange, ofte barnagtige fordringer; lært, hvor lidt deres venskab, deres velvilje er at stole på; lært, hvorledes de, når deres lidenskab er sat i bevægelse, ikke skyr noget middel til at skade og modarbejde den, der, om end af de gyldigste grunde, nødes til ikke at understøtte, hvad de attrår. Jeg gøs ved tanken om, at min kære, sanddru Heiberg skulle begive sig ind i dette mylder af lidenskaber af enhver slags, at han, der hadede vrøvl fremfor alt, nu skulle indvie sit daglige liv til denne

plage, som jeg vidste var ham den største; at dette skulle tilintetgøre vort stille, huslige samliv i hjemmet, denne kilde, hvoraf jeg hidtil havde hentet fornyede kræfter; at denne velgørende ro skulle afløses af uro fra morgen til aften, hans stille digterliv forvandles til kamp med alle de prætentioner, som gør teaterlivet så besværligt. Jeg frygtede for, at Heibergs troskyldighed lige overfor alle slags intriger – thi den, som selv aldrig intrigerer, tror ikke let, at andre gør det – skulle berede ham skuffelser, der ville virke skadeligt på hans lykkelige, muntre sind. Også lå hans ære mig på hjerte som min egen, og jeg gøs ved tanken om den mulighed, at han ikke tilfulde skulle kunne udfylde de mange store, men især de mange bittesmå daglige krav, der stilles til den, som fra morgen til aften skal bevæge sig i denne urolige verden, som kaldes den ideale, men som, Gud bedre det, oftest er meget uideal. Jeg gøs ved tanken om, hvorledes da min stilling ville blive ved teatret. Jeg havde hidtil stået mig godt med mine kammerater, mit teaterliv havde i sandhed været lykkeligt, men hvorledes ville det herefter blive? Jeg vidste forud, at hvad der så end rammede mig, skulle jeg have kraft til at bære det tålmodigt, men hvorledes skulle jeg kunne bære, om man forurettede Heiberg? Ja, jeg var højst urolig. På den anden side havde Heiberg jo fra sin tidligste ungdom i høj grad interesseret sig for teatret og ofte fundet, at der var noget underligt i, at han stod udenfor dets styrelse; hans stilling som dramatisk forfatter, hans mange dramaturgiske afhandlinger, hans kritiske sans, hans musikalske dannelse, hans nøje kendskab til fremmed litteratur og til udlandets teatre, alt dette i forening med hans store kærlighed til en kunst, hvorpå han jo selv havde sat sine bedste åndelige kræfter, måtte vel være adkomst til en stilling, hvor det gjaldt om at løfte vort teater, der unægteligt i de sidste år sygnede hen af mangel på holdning og enhed hos bestyrelsen. Jeg havde ofte ønsket ham i en større virksomhed, der kunne rive ham ud af det stille studerekammers ensomhed og give ham lejlighed til at virke livligere udadtil; hans moder og jeg var ofte ængstelige over, at den blodrige mand dag ud og dag ind sad bøjet over sit skrivebord uden synderlig legemlig bevægelse og så godt som kun i selskab med os to og de få, prøvede venner, der udgjorde vor kreds. Når vi da sagde til ham: »Du sidder her bestandigt hjemme, hvorfor søger du ikke mere

omgang udadtil?« svarede han: »Jeg trænger ikke dertil; jeg er fornøjet som jeg har det.« Så lykkeligt dette nu end var for os, frygtede vi dog for, at han legemligt skulle tage skade af den megen indesidden; men vist var det, at han altid var livlig, elskværdig og oprømt og udgjorde lykken i vort hjem. Han vaklede endnu noget, inden han ville give Madvig sit ja. Da kom en dag et brev fra Madvig med en indstændig begæring om en hurtig beslutning. »Jeg vil meddele Dem,« skrev Madvig, »at ifald De virkelig giver mig nej, da har jeg kun en at ty til, nemlig hr. – – –.« Vi forfærdedes ved at læse dette navn, thi den pågældendes [anskuelser og hele] åndelige uformuenhed var os velbekendt; Madvig klagede også i stærke udtryk over det uheldige i at måtte ty til et sådant valg. Da gav Heiberg sit samtykke. Så snart hans udnævnelse blev bekendt – den faldt i slutningen af juli – hilstes den i bladene med velvilje og håb. På teatret var naturligvis følelserne blandede. Vor mangeårige ven oberst Tscherning udbrød: »Nu har fru Heiberg fået den vanskeligste stilling i landet!« Gamle Rosenkilde var en af de første, der kom glædedrukken ind til Heiberg og sagde: »Ja, nu er der endelig sket, hvad forlængst burde være sket; kan nu ikke teatret trives under J. L. Heiberg, så lad det gå ad H . . . . til, thi så er det ikke bedre værd.« Vi troede, at Nielsen ville geråde i en sand bersærkergang ved denne efterretning, men hvem kunne beregne dette menneskebarn? På grund af vaudevillernes lykke, foruden meget andet, hvorved hans misundelse var vakt, havde Nielsen alt i mange år været i skarp opposition mod Heiberg og kom aldrig i vort hus. Stor var derfor vor forundring, da han en formiddag trådte ind i vor stue i selskab med Overskou, og i varme, begejstrede udtryk udtalte sin glæde over Heibergs udnævnelse, ja han udbrød i disse, i hans mund mig uforglemmelige ord: »Nu er der gået en sol op over Det kongelige Teater!« – i den grad var Levetzau glemt, som om han aldrig havde eksisteret. Overskou, der kendte hans tidligere stemning så vel mod Heiberg som mod mig, kastede et stjålent ironisk blik hen til mig, og vi havde begge møje med at skjule et smil. Ak, jeg kunne ikke glæde mig over dette hans udbrud; thi af erfaring vidste jeg, hvad slige udtryk af ham betød, og hvor liden rod der var i dem. En af de lykkelige var Phister. Heiberg havde bestandigt en [uindskrænket] beundring for Phisters talent, ja han satte ham

ubetinget over alle. Dette vidste Phister og glædede sig derfor ved at have Heiberg som direktør til sin entusiastiske velynder. Heiberg førte endog sin beundring for Phister som skuespiller over på hans personlighed og ville aldrig tåle, at nogen angreb denne i hans nærværelse. Hvor ofte har Heiberg ikke ved vort aftensbord været Phisters talsmand mod angreb snart af en, snart af en anden. [Selv mig troede han ikke, når jeg sagde: »O, du kender ikke Phister!«] Heiberg var en forunderlig trofast natur; havde han først kastet sin hengivenhed på nogen, da var det ham næsten umuligt at vende denne til køligere følelser. Han havde et helt ræsonnement om denne sag fuldfærdigt; det lød i korthed omtrent således: »Den, jeg først har skænket mit venskab, kan ikke blive det berøvet; i udholdenheden ærer jeg mine egne følelser; det er mig selv, det går ud over, hvis jeg kan forandre dem; hvad jeg engang har sat højt, må beholde denne plads hos mig; jeg nedsætter mig selv, idet jeg opgiver, hvad jeg engang har optaget i min sjæl.« Jeg erindrer, at han en gang sagde: »Ligesom den, der engang har stjålet, vedbliver at være en tyv sit hele liv igennem, selv om han aldrig stjæler mere, således er den, der engang er min ven, min ven for bestandigt, selv om han på en eller anden måde gør noget, der er mindre venskabeligt imod mig!« Når vi da sagde: »Men er det da umuligt at bryde et venskab?« svarede han: »Ja, n æ s t e n.« [Men han tilføjede med et alvorligt blik: »Der måtte da ske noget, som gjorde, at det menneske for bestandigt reves ud af mit hjerte, så fuldstændigt, at der for ham aldrig mere blev mindste krog tilbage i det; men dette hører der overordentlig meget til; det skulle da være visheden om en gennemgående falskhed imod mig, men en sådan træffer man da, som godt er, kun sjældent på.«]

Så snart det var afgjort, at Heiberg skulle afløse den tidligere bestyrelse, skrev han et brev til vor gamle ven Collin*, hvem også vi skyldte så meget for den trofasthed og kærlighed, han i så mange år havde vist os. Nogle dage efter fik Heiberg et brev fra hans ældste søn, som jeg vil meddele:

* Breve fra og til J. L. Heiberg.